

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Д.К. Щербакова

Україна, Дніпропетровськ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Перед сучасною вищою школою стоїть завдання забезпечення системи освіти фахівцями, здатними на високому професійному рівні виконувати своє призначення, бути творчими та конкурентоспроможними.

Зазначаємо, що у нинішніх умовах розвитку вищого навчального закладу виникає протиріччя між потребою суспільства у професійних педагогічних кадрах і відсутністю бажання великої кількості випускників працювати за фахом. Тому завдання вищого навчального закладу полягає в переорієнтації студентів, які формально обрали майбутню професію, і, у зв'язку з цим, науково-обґрунтованому розвитку їхньої професійної спрямованості.

Мета статті – теоретичне вивчення особливостей професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів та психолого-педагогічних умов її розвитку.

Дослідженню цієї проблеми присвячені наукові праці багатьох психологів і педагогів. Вивчаються різні аспекти професійної спрямованості: зміст і структура професійної спрямованості (С.Х. Асадулліна, Л.І. Божович, Т.С. Деркач, М.І. Дяченко, С.О. Зімічева, Н.В. Кузьміна, О.М. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, В.Г. Маралов, Л.М. Мітіна, Є.М. Нікіреєв, С.Л. Рубінштейн, А.П. Сейтешев та ін.); етапи становлення та рівні сформованості професійної спрямованості (Л.М. Ахмедзянова, Г.С. Городнічева, Т.Д. Дубровицька, С.К. Морозов, Є.М. Нікіреєв, В.О. Сластьонін, Л. М. Халяпіна та ін.); критерії оцінки професійної спрямованості та методи її діагностики (Є.П. Ільїн, Н.В. Кузьміна, А.О. Реан, В.П. Симонов, Н.Ю. Ткачова, О.І. Щербаков, П.А. Шавір та ін.); умови і шляхи формування та корекції професійної спрямованості особистості студентів (М.І. Дяченко, Е.Ф. Зеєр, С.О. Зімічева, Н.В. Кузьміна, В. О. Сластьонін, В.Н. Ткачов, Г.О. Томілова, А.Н. Чорних, П.А. Шавір та ін.)

Знання структури професійно-педагогічної спрямованості студентів, мотивів, спонукаючих до роботи у сфері обраної професії, дозволяє психологічно обґрунтовано

вирішувати завдання підвищення ефективності педагогічної діяльності: правильно здійснювати відбір, навчання у вузі, розстановку кадрів, планувати професійну кар'єру.

Професійна спрямованість характеризує професійний розвиток особистості і з'являється до моменту вибору професії, професійного навчального закладу, що відповідає першому етапу професійного самовизначення особистості і характеризується професійними інтересами, прагненнями, схильностями, а також ставленням до самої проблеми вибору професії, мотивами і найближчими намірами. А.Р. Мусалаєва визначає професійну спрямованість як установку на розвиток особистості відповідно до вимог діяльності, що супроводжує все свідоме життя суб'єкта праці. Її можна охарактеризувати як фіксований на певному віковому етапі рівень цілісного процесу становлення особистості спеціаліста. [4].

Л.М. Мітіна розглядає професійну спрямованість як систему мотивів і інтересів, що орієнтують діяльність особистості. На думку А. П. Сейтешева професійна спрямованість за своєю структурою являє собою складне утворення, що включає в себе предметний зміст, світогляд і певні динамічні властивості [8].

Професійну спрямованість слід також розглядати як компонент спрямованості особистості, що конкретизується у професійній діяльності. М.С. Пряжніков вважає професійну спрямованість пояснювальним фактором професійного самовизначення, пов'язаним з професійним становленням та розвитком, на базі якого будується професійна самосвідомість.

Таким чином, можна зробити висновок, що професійна спрямованість - це провідна інтегральна якість особистості, характерною рисою якої є вибіркове і мотиваційне відношення індивіда до вибору професії відповідно до покликання й ідеалів, світогляду й інтересів. Структура професійної спрямованості складається зі змістовної сторони намірів чи планів індивіда щодо вибору галузі, професії, спеціальності, функціональної придатності особистості (схильностей і здібностей), мотиваційної сфери (обґрунтування вибору) і психологічної готовності до роботи за обраною професією.

Проаналізувавши дослідження в галузі педагогіки та психології, що визначають особливості проблеми формування професійної спрямованості, можна стверджувати, що цей процес передбачає наявність принаймні двох етапів.

На першому етапі формування професійної спрямованості інтерес до професії переважно тримається на привабливості її зовнішніх сторін і безпосередньо пов'язаний із переживаннями свого ставлення в даний момент. Перший етап формування

професійної спрямованості закінчується вихованням інтересу до діяльності з оволодіння професією і становить собою нижчу стадію розвитку професійної спрямованості. Вища стадія проявляється у вигляді схильностей, якостей та переконань особистості.

Другий етап формування професійної спрямованості завершується готовністю спеціаліста до самостійної професійної діяльності.

Можна виділити такі умови для професійного становлення студентів:

- забезпечення усвідомлення студентами завдань та вимог майбутньої професії;
- формування в студентів професійно-психологічної спрямованості;
- організація активності кожного студента; врахування у процесі навчальної взаємодії зі студентами індивідуальних особливостей кожного;
- організація керованої самостійної роботи студентів [2, 6, 7].

Таким чином, основними функціями навчання у вищому навчальному закладі, які спрямовані на професійне становлення особистості майбутнього спеціаліста, є наступні:

1. Формування професійних (цілевих, смислових, операційних) настанов.
2. Формування системи професійно важливих знань, науково-культурного світогляду.
3. Формування професійно важливих умінь, навичок.
4. Розвиток професійно важливих здібностей (інтелектуальних, перцептивних, комунікативних, експресивних, організаторських, мовних та ін.).
5. Розвиток духовних потреб майбутнього фахівця, морально-етичне вдосконалення його особистості.
6. Сприяння самоактуалізації кожної особистості, розвитку індивідуальності [1].

Процес професійного становлення студентів породжує якісну зміну професійної спрямованості, яка проявляється в динаміці і характері взаємозв'язку її структурних компонентів: мотивів вибору професії, навчальних мотивів і системи уявлень про обрану професію, і обумовлена етапом навчання (курсом) та специфікою одержуваної спеціальності.

Особливості професійної спрямованості студентів, обумовлені специфікою одержуваної спеціальності, виражені в змісті мотивів професійного вибору та навчальних мотивів: афіліації, домінування, пізнання, прагнення до оволодіння професією.

Динаміка змісту професійної спрямованості студентів від першого до п'ятого курсу має свої особливості. Це виявляється в зміні розуміння студентами соціальної значущості професії, розширенні уявлень про обрану діяльність, про професійно значущі якості професіонала, а також в динаміці відносин студентів до професії та до себе як спеціаліста.

Отже, відповідно до всього вище сказаного, можна зробити висновок, що структура професійної спрямованості та її зміст змінюються разом з особистісним зростанням фахівця. З розширенням професійних уявлень студентів змінюється і мотивація навчання, і задоволеність вибором, і професійні плани, і саме ставлення до праці. Розвиток професійної спрямованості у процесі навчання у вузі, її якісно новий рівень, у свою чергу, призводять до подальшого особистісного і професійного росту.

Література:

1. Асмолов А. Г. Личность как предмет психологического исследования / А. Г. Асмолов. - М.: Изд-во МГУ, 1984. - 104 с.
2. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. - М.: Наука, 1984. - 444 с.
3. Митина Л.М. Психологическое сопровождение выбора профессии / Л.М. Митина. - М.: Флинта, 1998. - 180 с.
4. Мусалаева А.Р. Особенности формирования профессиональной направленности психологов в период вузовского обучения. / А.Р. Мусалаева. - Ставрополь: СевкавГТУ, 2004. - 25 с
5. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение. - М.: Изд-во "Институт практической психологии", 1996. - 256 с.
6. Решетова З. А. Психологические основы процесса подготовки студентов вуза / З. А. Решетова. - Полтава: ПГПИ, 1991. - 78 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: В 2 т. / С. Л. Рубинштейн - М.: Педагогика, 1989. - Т.2. - 328 с.
8. Сейтешев А. П. Пути профессионального становления учащейся молодежи / А. П. Сейтешев. - М.: Высшая школа, 1988. - 336 с.